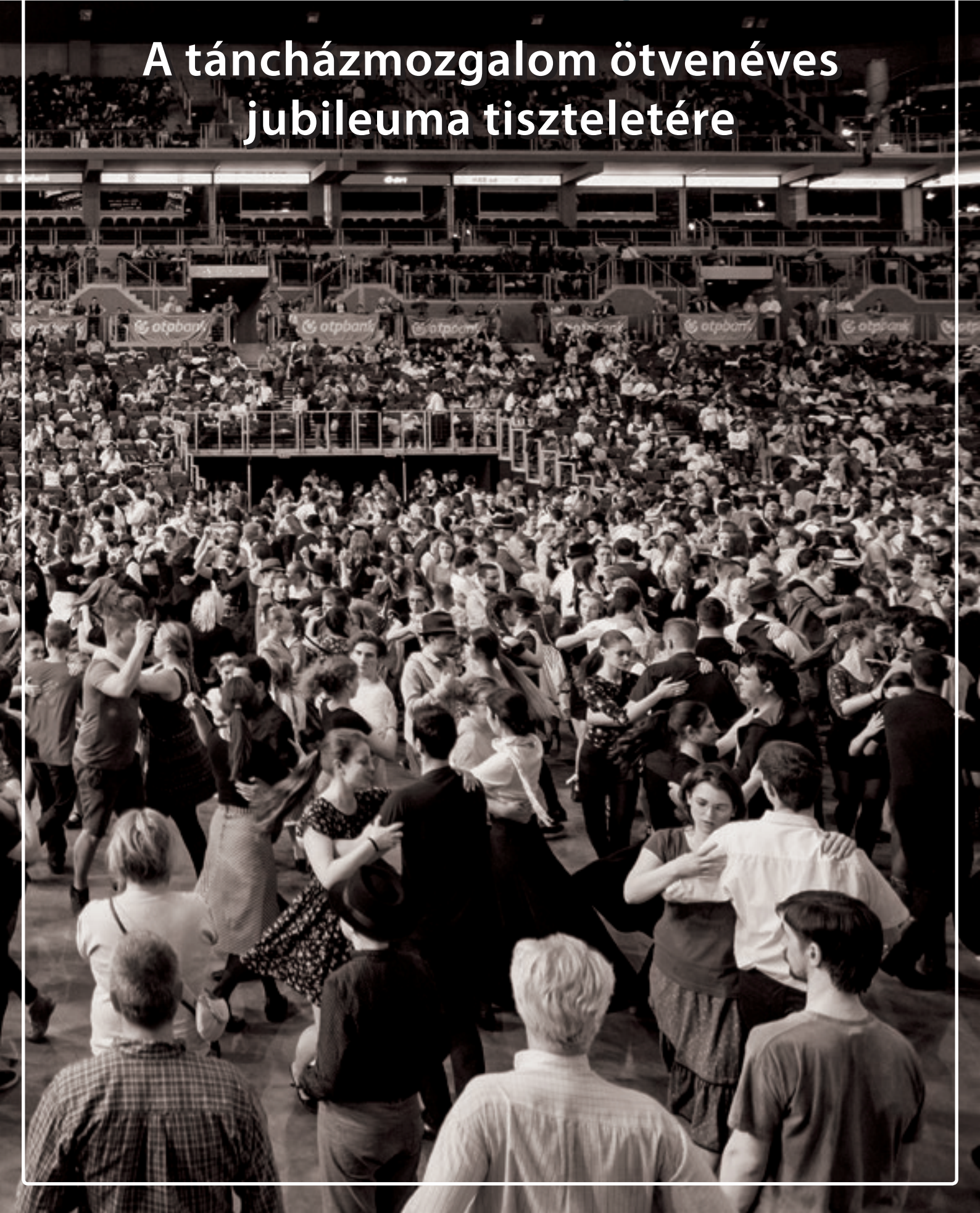

FOLKMAĞAZIN

A táncházmozgalom ötvenéves
jubileuma tiszteletére

Korniss Péter fotója (Éneklő fiúk, Szék, 1970) az első budapesti táncházban
1972. május 6. – fotó: Szalay Zoltán / Fortepan

táncház

A táncházmozgalom ötvenéves jubileuma tiszteletére

Sebő Ferenc: <i>Táncház 50</i>	4
Berán István: <i>A széki mintától a Táncház Akadémiáig</i>	14
Both Miklós: <i>Merre tovább, táncházmozgalom?</i>	24

Fotók: „Táncház 50” vándorkiállítás (szerkesztette: Farkas József)

Halmos Béla és Ádám István „Icsán” primás, mögöttük Ádám Imbre kisbőgős és ifj. Ádám István „Icsán Pityu” kontrás, jobb szélén Csorba István vőfély. Győri Mari és Csorba Márton esküvője, Szék (1976.) – Juhos (Győri) Rózsi tulajdona.

folkMAGazin • 2022 – XXIX. évf. – Tizenkilencedik különszám • Kiadja a Táncház Alapítvány • Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán
Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János • Felelős szerkesztő: Grozdits Károly • Tervező-szerkesztő: Berán István • Munkatársak: Bede Judit, Gősi Anett
Cím: Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6. • Levélcím: 1255 Budapest, Pf. 153 • Tel./fax: (36.1) 214-3521 • Honlap: www.folkmagazin.hu
Ára: 1.600,- Ft • Előfizetőknek: 800,- Ft • Megrendelhető a szerkesztőség címén vagy a honlapon keresztül • Porszinter Nyomda, tel.: 1/388-7632
ISSN - 1218 - 912X • Bankszámlaszám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók, 1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUB HU55 11701004-20171625-00000000
Szakmai partner: Hagyományok Háza, Táncház Egyesület
A folkMAGazin kiadását a Nemzeti Kulturális Alap Népművészet Kollégiuma támogatja.

TÁNCHÁZ 50

Sebő Ferenc

Sebő Ferenc a Nemzet Művésze címmel kitüntetett, Kossuth-díjas énekes, gitáros, tekerőlantos, dalszerző, népzene kutató és építészmérnök, a hazai hangszeres népzenei és táncmozgalom egyik elindítója, a Sebő együttes vezetője.

A nevezetes évforduló kapcsán érdemes visszatekinteni a hetvenes évek elejének nyüzsgő, forrongó, vitákkal és munkával terhes időszakára, amelynek eredményeképpen létrejött a hangszeres népzene reneszánsza, amely lehetővé tette egy újszerű szórakozási forma, a Táncház kialakulását, s egyúttal a színpadi néptáncmozgalom megújulását is. Mint e folyamat egyik résztvevője – ma már veteránja – úgy gondolom, hogy a történet sok fontos tanulságot rejtget. Három fontos alkotóelemét érdemes megvizsgálni: a Zenének, a Táncnak és magának a Táncháznak az újjáéledését.

A ZENE

Ezt a muzsikát azt hiszem, nehéz lenne úgy elkönyvelni, mint a beatzene benyomulását a népzenebe. A kortársak egy része mégis annak tartotta. Pedig csak két klasszikus zenén nevelkedett építészhallgatónak kollégiumban kipróbált produkciója volt ez. A gitárkíséret erős próbatétel elé állított bennünket. Nagyon kevés népdalt lehetett ily módon lekísérni, hiszen azokhoz a régi stílusú dallamokhoz, amelyek megtetszettek nekünk, egy régizenei előadásmód is tartozott, amely nélkül ez a zene nem tudott érvényesen megszólalni. Ezt a tényt a továbbiakban nem lehetett már megkerülni.

Az igazi csóvát Sárosi Bálint széki muzsikáról szóló rádióelőadása dobta zenei műhelyünkbe. Ebben az ismeretterjesztő előadásban ugyanis lejátszott egy széki lassút, Ádám István zenekarának előadásában. A háromtagú, hegedű, kontra, kisbögő összetételű zenekar mellett Márk József énekelt elképesztően magas hangon. Nem kellett ahhoz semmiféle ideológia, hogy szépnek és megtanulandónak találjuk. A XVIII. századi közzenélés manírjával élő hangszeres együttesek (vonós duók, triók, quartettek) tökéletes hangzása úgy volt jó, ahogy volt. Föl sem merült, hogy azt valamiféle „átdolgozással” kellene – ahogy mondani szokták – „korszerűsíteni”, „a mai ember érzésvilágához közelebb vinni”. Az az eretnek gondolatunk támadt, hogy ezt bizony úgy kellene megtanulni, ahogy van, e nyelvezet szabályainak, szókincsének és működésmódjának alapos megfigyelésével. Nem is sejtettük, hogy ez a lépés milyen messzemenő következményekkel jár majd. Utólag visszatekintve evidens, hogy ez volt a nagy áttörés. Rágondolni is rossz, hogy ezen a kis munkabefektetésen mennyi minden múlt.

Ma már nehéz elképzelni, hogy akkor mekkora közegellenállással találkozott ez a jámbor ötlet. A lázas viták, álproblémázások mögött nagyon kemény és elkötelezett munkát kellett folytatni, amelynek menetét, irányát szerencsére jelentős mértékben meghatározta és segítette a magyar népzene kutatók. Vargyas Lajos és csoportja, azon belül pedig Martin György jórészt még publikálatlan kutatási eredményeik önzetlen átengedésével teljes erejükkel támogattak bennünket. Egyrészt rengeteg szép erdélyi felvételt kaptunk, másrészt megerősítettek bennünket abban az akkor képtelennek tűnő hitünkben, hogy ezt meg lehet tanulni.

Martin két fontos tanácsot adott: az egyik szerint, el kell menjünk az eredeti helyszínekre, ahol ez a zenélés akkor még élő for-

mában látható volt, mert csak így lehet kifigyelni, milyen technikával játszanak a hangszeren. (Első erdélyi útjainkon Kallós Zoltán volt a kalauzunk, tanítómesterünk). A másik tanácsa az volt, hogy menjünk el egy táncegyüttesbe muzsikálni, mert tánc nélkül ezt a zenét nem lehet megtanulni. A népzene ugyanis attól olyan szép, hogy mindig alá volt rendelve a táncnak. (Kovács Tivadar, méhkeréki primás, azt mondta erről a szoros kontaktusról, hogy „ha a táncosnak iksz a lába, akkor nekem iksz lesz a kezem”).

El is szegődtünk a Bartók együttesbe, Timár Sándor mellé, aki abban az időben már társastáncként, improvizálva tanította be a néptáncokat. Az általa kidolgozott módszerek az egész mozgalom hajtómotorjává váltak. Munkájának lényegéhez tartozott, hogy velünk már élő zenére próbált. Zene és tánc egysége fontos forrása lett a tanulásnak mindkét fél számára.

A kialakuló hangszeres együttesek klubjaiban összeverődött fiatalság mind a népzene eredeti formáit, mind a hagyományhoz kapcsolódó énekelt költészetet megkedvelte, s lelkesedésükkel a táncosokat, zenészeket mind rendszeresebb kutatómunkára, repertoárjuk kiszélesítésére ösztönözte. A Vitányi Iván vezette Népművelési Intézetben megindulhattak a táncvezetői tanfolyamok, amelyek a Kassák Klub nyári táboraival összekapcsolódva az egész országban, sőt kis idő elteltével a határokon túlra is elterjesztették a népzene-néptánc elsajátításának új módszereit. A legbüszkébbek arra lehetünk, hogy szlovák fiatalok 2002-ben Szlovákiában is megalakították magyar mintára a táncházakat. Az egyik alapító a következőket mondta a magyar TV-nek adott nyilatkozatában: „*Ellátogatunk magyarországi táncházakba, és mindannyian egyetérttünk abban, hogy ez egy nagyon szép gondolat és valami hasonlóra nálunk, Szlovákiában is szükség van.*”

Szeretném azonban leszögezni, hogy ezúttal nem valamiféle „ötletelés” eredményeiről beszélgetünk. Csodák, véletlenek ugyanis nincsenek. Vagy ahogy a sakkozók mondják: nincs királyi út. A magyar társadalom hagyományaiban oly gyakori „kampányszellemet” ez a mozgalom kivételesen elkerülte, sikerei mögött magas színvonalú (manapság oly gyakran „öncélúnak”, „improduktívnak” minősített) alap kutatás és rendkívül sok és sokak által végzett áldozatkész munka állt. Ez vezetett odáig, hogy lassan megérlelődtek a szájhagyomány által továbbörökített műveltség továbbéltetésének, a mai társadalom életébe való beépítésének korszerű, intézményi keretei, s 2001-ben létrejöhett a Hagományok Háza.

De mindez nem ment magától. Az autentikus folklór alapos megismerése elleni berzenkedéseket és általában a szakmai körök teljesen érthetetlen ellenkezését ma már eléggé világosan lehet megítélni. A korszak szemlélete és gyakorlata szinte teljes mértékben a színpadra koncentráldott, ahol komoly önmegvalósító ambíciók csaptak össze a népművészet továbbéltetése címén. Népművészet kell? Majd mi mesélünk nektek arról, hogy milyen volt, ti csak ne babráljátok! Pedig akkor még kortárs jelenségként, élő valóságában élhette át, aki odafigyel rá.

Általános volt a vélemény, hogy a folklór maga nem túl érdekes, csak az, ami az önmegvalósító művészeknek eszébe jut róla. (Hadd jegyezzem meg csöndesen, hogy Bartók Béla – akinek aztán

Sebő Ferenc és Halmos Béla – fotó: Szabó József (1977.)

elég sok minden jutott eszébe a népművészetről – soha nem mondott ilyesmit.) Ennek a szemléletnek eklatáns példája volt a fiatal Martin György esete mesterével, Molnár Istvánnal. Mikor odaállt Pista bácsi elé és megkérdezte, hogy az épp megtanult kanásztáncot hol lehetne alaposabban tanulmányozni, akkor a mester a következőket mondta neki: „Fiam, te ne menj sehova, a magyar néptánc én vagyok. Tőlem te mindent megtanulhatsz!”. És amikor Tinka mégis elment vidékre gyűjteni, Molnár kirúgta az együtteséből. Így vált belőle tánckutató. És ehhez illendő hozzátenni, hogy Molnár István ugyanakkor nem volt akárki. Szinte az egész revival néptáncmozgalom az ő köpenye alól bújt ki.

A TÁNC

A hagyományos magyar táncok jellege, karaktere, majd mennyi táncrend hosszú történelmi folyamatok eredményeképpen alakult olyanná, amilyenek a gyűjtések során tapasztalhattuk. Nem a parasztok találták ki, csak ők használták a legutóbbi időkig. A Kárpát-medence táncbeli állapota az európai tánc történetnek azt a szakaszát tükrözi, amikor a lánctáncok háttérbe szoruló-

sa és az egyéni férfitáncok virágzása mellett már általánosan kialakult a páros táncok divatja is. Igaz, hogy az egyes tájegységek bizonyos eltéréseket, úgynevezett dialektus-jelenségeket mutatnak, de elmondható, hogy a páros táncok divatja diadalmasan elterjedt egészen a Kárpátok vonulatáig, tehát az egykori Oszmán Birodalom határvonaláig.

Ez jelentette mindjárt a legnagyobb konfliktust a revival mozgalmak számára: az ilyen táncokat nem lehet egy pillanat alatt megtanulni, extra munkát kell befektetni mindazoknak, akik nem születtek bele, akiket nem ez vett körül gyerekkoruk óta, hogy felcseperedve észrevétlenül is elsajátíthassák.

Pálfi Csaba, az Amerikából hazatért koreográfus barátunk mesélte a hetvenes évek közepén, hogy ott a táncklubokban a görög táncok hozták össze az embereket a rendkívül egyszerű, mondhatnám igénytelen lépésanyaguk köszönhetően. Érdekes volt ezzel szembesülni neki is, nekünk is. Ő ugyanis azzal a biztos tudattal jött haza, hogy most aztán már tudja a tutit, s nincs már tennivaló, mint ezt itthon leutánozni, ahogy ez már annyiszor és annyi területen megtörtént és manapság is történik ebben a mi egyetlen, édes és provinciális hazánkban. Pálfi Csaba magabiztosan előadta téziseit, de közben döbbenet tapasztalta, hogy itthon már teljes

Tánctanulás Timár Sándor vezetésével, táncháztábor, Székesfehérvár (1977.) – fotó: Szabó József

gőzerővel üzemel a Táncház, méghozzá épp ellentétes koncepció alapján, mint Amerikában. Vonzerejét éppenséggel nem a könnyed igénytelenség, hanem az igényes munka jelentette. Hát, meg kell mondom, a magyar hagyományokban meglehetősen ritka és ünnepi pillanatok az ilyenek. Martin örömmel állapíthatta meg: „A mi táncházainkban a személyes kifejezésnek nagyobb teret adó táncfajták váltak kedvelté, s nem annyira a lánctáncok. A táncigény feltámadásának egyetemes tendenciája nálunk szerencsésen összekapcsolódott a nemzeti kultúrára, a nemzeti önismeretre irányuló átértékelési folyamattal.”

Pedig minden szakértő megjósolta, hogy az eredeti paraszt-táncokkal nem jutunk messzire. Azok túl bonyolultak, nehezen értelmezhetők, hosszas tanulási folyamatokkal járnak, és az emberek különben sem szeretik, ha kioktatják őket... Martin György, aki hosszas és eredményes gyűjtőmunkával a háta mögött magabiztosan állította, hogy ezeket a táncokat lehet szeretni, csak legalább a velük foglalkozó szakembereknek meg kellene őket ismerni és horribile dictu tanulni. Évtizedeken át csökönyös ellenállásba ütközött. Koreográfusaink rendre jobb esetben „naturalizmusnak”, rosszabb esetben politikailag rosszalott „narodnyikizmusnak” minősítették az eredeti táncok hiteles megközelítését, valami olyasminnek, amivel igazi nagy formátumú művész nem foglalkozik. Sajnos, közben – nem kis szerénytelenséggel – Bartókot emlegették példának, ami enyhén szólva is felhőborító. Ő ugyanis egész életében azon dolgozott, hogy minél jobban megismerje a néphagyományt, és soha életében nem tett olyan értelmű kijelentést, mint amelyet én saját fülemmel hallottam vezető koreográfusunk szájából, hogy „engem a néptánc maga nem érdekel, csak ami eszembe jut róla”.

Martin így emlékezett erre: „Olykor még azok is állandóan »anyanyelvi alapról« (vagy másik elcsépelte frázissal »tisztza forrás«-ról) beszélnek már, akik még a kötött táncok pontos megtanulását is »kihagyták«. Némely »szuverén« táncalkotó és pedagógus pedig azt hangsúlyozza, hogy nem önkifejezésre, s az anyag szabad használatára kell a táncost nevelni, hanem csupán a »mű« alázatos szolgálatára. Ezzel a felfogással nemcsak a tánc önmagáért való élvezetétől zárjuk el a táncost, hanem önkifejezésük lehetőségétől, s teremtőkészségük kifejlődésétől is. Azt is hallani, hogy a színpad eleve kizárja az improvizáció lehetőségét. Hát ez is megérne egy külön beszélgetést. Most csak annyit, hogy bizonyos zenei műfajok, stílusok lényegéhez tartozik az improvizáció, s ez mindig a szakmai-technikai felkészültség legmagasabb fokát feltételezi. [...] Koreográfusaink java része sajnos nem a néphagyomány, a közösségi művészet megismerését tekinti az alkotómunkára való felkészülés legfontosabb alapjának, hanem sokkal inkább csupán – eklektikus módon közelítve – a maguk »kivételes« egyéniségének érvényesítéséhez keresnek »motivumokat«, ötleteket, lehetőleg soha, senki más által még nem használt kuriózumértékű anyagot. A táncházaktól, a népdalénekestől, a keletkező zenekaroktól visszkapott hatás számomra a korábbi korszak, évtizedek »kiszolgáló befektetéseinél« többet ért. Sokkal őszintébbnek, átéltebbnek, teljesebbnek éreztem a népművészethez való viszonyukat, mint a korábbi nemzedékét. Kortársaim egy részén csodálkozom – akik hasonló mentalitásban nőttek fel, mint én, és ugyanazt végigcsinálták –, hogy nem hatódtak meg a fiatalok felbuzdulásán. Teljesen kemény és hideg fejjel-szívvél tudnak közelíteni hozzá, s még a tájékozatlanságot is megengedik maguknak az ítékezésnél.” [Szász János: Beszélgetés Martin Györggyel az új folklórhul-lám és néptáncmozgalom előzményeiről. Kultúra és Közösség, 1981]

Vélhetően valamennyien a kivívott és az állam által finanszírozott művészeti pozícióikat féltették a néptánc újbóli társastánc helyzetben való megjelenésétől. Pedig erre igazán semmi ok nem volt. A táncok egyre terjedő tudománya semmi kárt nem okozott az együttes munkában, hacsak az nem számít bajnak, hogy az ország majd minden együttese megtanult rendszeresen táncolni.

Ezek után minden botcsinálta ideológust kellemetlen hideg zuhanyként ért a Táncok sikere, amely bizony munkán alapult mind a szervezők, mind a résztvevők részéről. E helyzet ismeretében talán jobban megérthető a táncszakmai körök felhőrdülése, amikor Csoóri Sándor leírta híressé vált mondatait: *„A szakemberek, vagy a boldog mindentudók ítélkezzenek aprólékosan és mondjanak mást. Én csak azt mondhatom, amit meggyőződésem és a jókedvem sug. A néptánc történetének két fontos történelmi pillanata volt: az egyik, amikor a néptánc fölkerült a színpadra, és a másik, amikor a színpadról újra visszakerült a földre. Nem művészetként, hanem azért, hogy tánc maradjon, mint ahogy szél a szél, eső az eső.”*

A TÁNCOK

Végül beszéljünk magáról a Táncokról. Arról a magyar termékről, amely teljesen hazai alapanyagból készült, mégis világhírré vergődött. (Várom, hogy más területeken is történjen ilyen csoda!)

Az első Táncok példamutató együttműködés eredménye volt. Négy amatőr táncgyűjtés, a Bihari, a Bartók, a Vadrózsák és a Vasas táncosai határozták el, hogy egy zártkörű klubesten próbálják ki, mi lenne, ha nem csak a fesztiválokon versengének egymással, hanem együtt mulatnának, meghozzá azokkal a néptáncokkal, amelyeket eddig csak a színpadon táncoltak. A kezdeményező biharisták kibérelték a Liszt Ferenc téri Könyvklub helyiségét, és 1972. május 6-án megnyílt az első Táncok Budapesten. A meghívókra ez volt írva: *„Zene és tánc – úgy, mint Széken”*. Együttesük vezetője, Novák Ferenc ugyanis tanítványaival éppen akkoriban járt a még üzemelő széki táncban, és a friss élményekkel fellelkesítette a táncosait.

A korszak történetének egyetlen komoly korabeli historikusa Siklós László volt, aki *„Táncok”* című könyvében hiteles körképet adott a kezdetekben jócskán agyonhallgatott eseményekről. Az ő kitűnő kötetében lapozgatva a dokumentumok, beszélgetések és nyilatkozatok plasztikusan idézik fel ezt a rendkívül eseménydús időszakot. Az egyik fő szervező, Lelkes Lajos a következőképpen mesélt neki a kezdetekről: *„Az első alkalomra nagyon készültünk, alaposan megbeszéltük, plakátot, meghívót nyomattunk, belépődíjként »petróleumpénzt« szedtünk, zenekart hívtunk; a Sebő együttest. Előtte itt, a próbateremben készültünk, hogy is vigyük majd a táncba a többieket, nehogy felsüljünk. Kicsit még munkaszaga volt, és rengeteg fáradtságba került, de nagyon jól sikerült.”*

Azért esett a választás a széki táncra, mert az élményen túl ezekről a táncokról egybehangozóan az volt a vélemény, hogy aránylag könnyen megtanulhatók. Minket pedig azért választottak, mert akkoriban mi már tudtunk széki muzsikát játszani.

A táncokkal volt egy kis baj, de az első alkalom lelkesedése, a széki jelmezbe öltözött és pálinkát osztogató biharisok kedveskedése még elfedte a hiányosságokat. Főleg az Erdélyt járó szakemberek táncoltak, Martin György, Pesovár Ferenc, Borbély Jolán és a többiek. Az első sikeren felbuzdulva néhány estét még a Bihari együttes szervezett, de hamarosan úgy érezték, hogy csak a színpadi munka rovására tudnák vállalni a folytatást. A megnövekedett érdeklődés új feladatokat vetett volna fel, ők erre nem voltak felkészülve, mivel az egészet csak saját szórakozásukra szánták. Az utcáról betóduló botlábú „civilekkel való bajlódás” már nem fért bele az elképzelésbe. Nem is beszélve a nyitott ajtó problémáiról! Lelkes Lajosék mint profi szervezők tökéletesen tisztában voltak azzal: a hatóságok nem fogják eltűrni, hogy erre a rendezvényre az jön be, aki akar, mindenféle ellenőrzés nélkül.

Számunkra azonban nyilvánvaló lett, hogy nyitott kapuk és a tánc ismerete nélkül ez a típusú mulatság el fog halni. Ezért rábeszéltük Timár Sándort, a Bartók együttes koreográfusát, hogy a napi próbából tíz percet szánjon rá a széki tánc társastánc formájában való megtanítására. Nem volt könnyű döntés. Ő ugyanis attól tartott: az egész csak arra lesz jó, hogy a nagy nehezen betanított táncosait elcsalogassák. Volt erre is elég példa. A Bartókosok

Halmos Béla, Sebő Ferenc, Virágölgöyi Márta, ifj. Csoóri Sándor, Pálffy Gyula, Sipos Mihály a Bartók Együttes finnországi turnéján (1970-es évek) – Táncok Archívum

már ismerték a széki táncokat, hiszen Timár akkoriban a színpadi kompozícióihoz is eredeti, párostánc formában megtanult táncokat használt. A pesti utcákon hímezéseket áruló székieket felhívogatta a próbákra, hogy tanítsák a táncosait. Szép csendben lebonyolított romániai útjain is minden alkalmat megragadott az eredeti táncok megtanulására...

Aztán táncosai, tanácsadói biztatására mégiscsak kötélnek állt, mert belátta, hogy nem szabad beérni egy szűk körű „szakmai” klubbal: ezt a nagyszerű lehetőséget bárkinek hozzáférhetővé kell tenni. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy meg kell tanulni a szóban forgó táncokat és tanítani kell a civileknek. A Bartók együttes társadalmi vezetősége Martin György lakásán egy felhívást fogalmazott meg, melyben a többi együttest közös munkára szólította fel. A másik három együttes ezt elfogadhatatlan ultimátumnak tekintette és visszalépett. Mivel alapvetően mindenkit a színpadi érvényesülés ambíciói mozgattak, nekik úgy tűnt, hogy Timár a maga „művészeti elképzeléseit” akarja rájuk erőltetni. Ezért a ma is létező és nemzetközi hírnévre szert tett Táncház a Timár által, a Bartók együttes által kialakított rendszernek köszönheti a létrejöttét, azzal, hogy vállalta az ezzel járó munkát, túllépve a hagyományos magyar ötletelésen. Új helyszínen, a Fővárosi Művelődési Ház körtermében kezdődött meg a Táncház diadalútja, a popzenei koncertekre jellemző nagy tömeg részvételével.

Ott kezdődött, Gyurkó László személyes garanciájával, aki épp akkor – rövid ideig – a Fővárosi Művelődési Ház igazgatója is volt a 25. Színház mellett. Mivel a színházából jól ismert engem, elhitte, hogy nem valami nacionalista összeesküvés készül, hanem egy ártatlan, de új közművelődési forma. Igaz, néha szirénázva jöttek ki a rendőrök, mert kétszer annyi ember akart bejönni, mint amennyi befért volna. Gyanús volt a rockzenei mércével mérhető érdeklődés.

Az itteni siker láttán hívott Nógrádi Gábor, hogy indítsunk klubot a Kassákban, és végül jött a műszaki egyetem R-Klubja. De hívtak máshová is – ahogy mi is gyakran hívtunk vendégeket –, a Bem rakparti Művelődési Házba, játszottunk a Kalácsa-klubban is,

és vidékre is jártunk havonta egyszer-egyszer táncházat tartani, pl. Miskolcra, Jászberénybe. Nagyon élveztük, és nagyszerű dolognak tartottuk, hogy a kultúránknak ezek a régi szálai tartalmas szórakozáshoz segítenek minket. Örömmel vettük föl a fonalat, hiszen Kodálytól Martin Györgyig minden elődünk azt hangoztatta, hogy ez a műveltség arra való, hogy beépítsük a napi életünkbe. Az aktuális politikai huzavonák nemigen izgattak bennünket, mi egy százötven éves folyamatban gondolkoztunk. Az ideológiákból már mindenkinek elege volt, a fiatalokat se ez érdekelte – a dolog önmagában kezdett el működni, mindenféle okoskodás nélkül.

Az első két tánc, amivel kezdtünk, az erdélyi magyar (széki) és a magyarországi román (méhkeréki) tánc volt. Hosszú ideig nem is játszottunk mást. Ezért két oldalról is piszkáltak, egyrészt hogy miért játszunk erdélyi magyart, másrészt, hogy miért játszunk magyarországi románt. Ezekre mi azt mondtuk, hagyjanak békén, mi nem vagyunk senkinek sem az ügynökei – egyszerűen jók a táncok, és kész. Csak később kezdtük tágítani a repertoárt: bejött a mezőszégyi, a dunántúli, a borsodi táncrend is.

A támadások közül a legbántóbb a rosszindulattal párosult és rendszerfüggetlen műveletlenség volt. Ez főként olyan jellegű ellenérzésekben jelentkezett, hogy egyáltalán mit akarunk? Volt, aki rühellte az egész népzeneit. Volt, akinek az anyagi érdekeit sértettük, másoknak a szakmai hiúságát. Hogy jövünk mi, utcáról bejött amatőrök ahhoz, hogy táncoktatással, zenészképzéssel foglalkozunk? Elementáris fölháborodást váltott ki, amit csináltunk, nem csak napi politikáit. Nagyon sokat jelentett számunkra, hogy akkor Vitányi Iván mind szakmai, mind politikai szempontból kiállt mellettünk. Rámutatott, hogy ez egy fontos ifjúsági mozgalom, s azokhoz az értékes vonulatokhoz csatlakozik, amelyeknek fiatalkorában ő is részese volt – s ezzel egy hosszabb távú folyamatba helyezte a dolgot. És a végén – utalva a Beatlesre – azt is kimondta: „Ha a liverpooli fiúknak szabad volt a saját zenéjüket játszani, akkor nekünk miért nem szabad?”. Erre már nem tudott senki mit mondani.

A Sebő együttes táncháza, Kassák Klub, Budapest (1970-es évek) – fotó: Szabó József

*Sipos János, Vavrinecz András és Halmos Béla; a cimbalomnál Balogh Kálmán; jobb szélén Hasse Hurtig
Kalamajka táncház, Budapest, V. Molnár u. 9. (1985 körül) – Lányi György gyűjteménye*

A Kassák Klub teljes gözzel működött. Már archívumot is kellett alapítani, oly nagy volt az érdeklődés a sehol máshol be nem szerezhető eredeti népzene iránt. Az ide beadott gyűjtéseinket Lippay Mihály másolgatta át az érdeklődőknek. A táncosok pedig egyre nógattak bennünket, hogy bővítsük ki a repertoárt. Ezt a klubfoglalkozások keretén belül már nehéz volt teljesíteni, ezért nyári táborok szervezésébe kezdtünk, abban bízva, hogy egy kéthetes együttlét alatt a sok élmény mellett a tánc- és zenetudás is jobban elmélyíthető. Így került sor 1974-ben a tokaji, következő évben a zirci, majd 1976-ban az abaujszántói táborozásra. Ez utóbbi helyen, majd a következő évi székesfehérvári táborozások már egyben Országos Táncvezetői Tanfolyamok is voltak, amelyek a Népművelési Intézet közreműködésével év közben havi összejövetelekkel is kibővülve (amolyan Népfőiskolaként) az egész országban hiányzó népzene- és néptáncoktatást voltak hivatva pótolni.

Egy idő után a Kassák Klub afféle bezzeg-hellyé vált. Egyre sűrűbben hozták hozzánk a „repi” vendégeket. Emlékezetes maradt számomra Jevgenyij Vlagyimirovics Gippiusz (Hippiusz) a Baltikumból származó szovjet népzene-kutató látogatása. A Kodállal is jó barátságot ápoló idős ember az ajtófélfának támaszkodva nézte a táncoló fiatalokat és a szeméből hullottak a könnyek. „Istenem, nálunk is mennyi minden van még és nem használják semmire!” – mondta. Más alkalommal a lengyel műsorszervező és a művészeket ellenőrzés alatt tartó iroda, a PAGART vezetője volt a vendégünk. Teljesen ledöbbsent a látványon. – Ez micsoda itt, egy táncegyüttes? – Nem – válaszoltuk – ezek emberek az utcáról. – És önként idejönnek? – kérdezte hitetlenkedve. – Teljesen önként, – hangzott a válasz. Erre azt kérdezte az elképedt igazgató úr: – Hogy lehetne ezt Lengyelországban is bevezetni? – Uram, – feleltem – sehogy, ez egy alulról jött kezdeményezés.

Ilyen és hasonló tapasztalások értették meg, hogy valami nagyon jó történik idehaza. Sok csillag együttállása kell ahhoz, hogy egy ilyen helyzet kialakuljon. Jó lenne nem elrontani.

Ez, a már világhírnévre jutott magyar revival mozgalom persze nem velünk kezdődött. Már több generáció hozzáfogott az 1930-as évek óta. Mindig a politikai helyzet változásai deformálták el a jó szándékokat, s akasztották el időről időre azt a folyamatot, amelynek során ez a sokat szenvedett társadalom a hagyományaival kívánta volna megerősíteni, újra és újra megfogalmazni önmagát.

Mi nem kapcsolódtunk napi politikai irányokhoz, a hagyományanyag szépségétől és használhatóságától elbűvölve kezdtük el tanulni a zene és tánc évszázadok alatt kipróbált motívumkincsét, nyelvtanát. Szerencsére egy világraszóló tudományos kutatási háttér feszült mögénk, ez a védőháló óvott bennünket tudatlanul bátor „halállengéseink” során. Martin György, a Pesovár testvérek, Lányi Ágoston, Vargyas Lajos, Sztanó Pál álltak mögöttünk.

Megértettük, hogy annak a hosszú-hosszú folyamatnak a részesei vagyunk, amelyben kitűnő emberek elszántsága és tudása kulminálódott, s a politikai történésektől függetlenül (vagy ellenére) töretlenül épült, gyarapodott az elmúlt évszázadban. Ennek köszönhető, hogy mi már szabadabban, bátrabban nyúlhattunk a kérdéshez. Az olyan problémák, amelyekről a politikusok régóta csak megunt közhelyeket eregetnek (mint a Kárpát-medence népeinek egymásraultaltsága, „szétválaszthatatlansága”, európaisága) az öntudatlanul is Bartók szellemiségét követő táncmuzika mozgalmi körében spontánul, lazán megoldódtak.

Ha létezik valami, amely bizonyíték lehet arra, hogy az emberek részvételét is megengedő egészséges kultúra a társadalom gyógyító forrása, akkor az a magyar revival mozgalom és a Táncház. ■

Timár Sándor és Böske (1977.) – fotó: Szabó József

Martin György utolsó fotója (1983.) – Borbély Jolán hagyatéka

RECE-FICE

DÉLSZLÁV, BOLGÁR, GÖRÖG

TÁNCHÁZ

az Almássy Téri Szabadidőközpontban

(VII. Almássy tér 6. Tel.: 352-15-72/)

minden hétfőn 19.00 órától
(táncoktatás 18.00 - 19.00 óráig)

ROMÁNYI
ROTÁ

CIGÁNY
TÁNCHÁZ

minden kedden
18.00 - 22.00-ig
gyerekeknek és
felnőtteknek
(korhatár nélkül)

az ALMÁSSY TÉRI SZABADIDŐKÖZPONTBAN
(1077 Almássy tér 6. Tel.: 352-15-72)

Támogatott: BUDAPEST FŐVÁROSI ÖNKORMÁNYZAT IFJÓSÁGI ALAP

Söndörgő Fesztivál 2004

SZENTENDRE, VUJICSICS TÉR
augusztus 17-19.

VUJICSICS
SÖNDÖRGŐ
TÉKA EGYÜTTES
VERSENDI
TAMBURAZENEKAR
HYPP O'DROM
NIKOLA PAROV
SEBŐ EGYÜTTES
FOUR BONES
HARSONA QUARTETT
SALI &
LACHEGYI PROJECT
QUARTETT B

„Tedd ki a pontot!”
III. NEMZETKÖZI LEGÉNYES
VERSENY
Martin György
emlékműsor

Égőcséri
pontozó...
Károly
Zsigmond
táncos

1999.
ÁPRILIS 24.
SZOMBAT
17 ÓRA

szervezte
BMK
&
BARTÓK

1990. dec. 22. MORAVICA,
Hívnadrág Kikötő, 18 óra

VAJDASÁGI TÁNCHÁZTALÁKOZÓ

**BATYU
HÍVOGATÓ
TISZAVIRÁG
VIRRADÓ
CSUJOGATÓ**
és még sok együttes
SZÓLISTÁK
és TÁNCOSOK

VENDÉGEK: a magyarországi MÉTA és az újránémet VÁROSI NÉPI EGYÜTTES

SPONZOROKI:

ECHO

ÉTEL, ITAL OLCSÓN!

A szervezők két konyha beosztásjával működnek Moravicián Moravicián
- Moravica-Szentlászlói Gyűlési Helyiségében Széchenyi-Moravica
- Moravica-Hunyos-Csata-Kastélyban Szabadka-Moravica
Érdeklődés a 004/142-6296-os telefonszámon 9-08 óráig!

A KÉZDIVASÁRHELYI TÁNCHÁZ SZERVEZÉSÉBEN

1990. február 16-án délelőtti 10 órától
a városi Művelődési Házban

Magyarországi: Bődén, Csemén, Gyimesközéppók,
Jobbágytelke, Kázmén, Kőze és Tassony
hagyományörök csoportjai
v a s t a m i n t
Cikászere, Kézdivásárhely, Kézdivásárhely,
Sepsiszentgyörgy és Székelyudvarhely
táncosportjai

Délután 17 órától farsangi mulatság a Gábor Áron Liceum tornatermében
A résztvevőket csak jelmezből vagy népviseletből várjuk

UTOLSÓ ÓRA FESTIVÁL FONÓ HANGÁR 1999

Fonó Budai Zeneház 1116 Budapest Sztegregova u. 3.
Tel./Fax: 206-6296, e-mail: fono@mail.e3.hu

Ókrös együttes és az Utolsó Óra felvidéki vendégei	május 5.	20 ⁰⁰
Ghymes, vendég: Écsi Gyöngyi Dél-alföldi Saxofonegyüttes Téka táncház	május 6.	20 ⁰⁰
White Woodoo, Sebő Ferenc, Kalács, Kárpát Műbiusz, Makám és Lovász Irén, Dresch Mihály és Ábrahám Judit, Kis Erzsébet, Romano Brom, Hobo, Dr. Walter & The Lawbreakers	május 7.	18 ⁰⁰
Vujcsics együttes, Zórád, Pettik Ádám és Szalóki Ágnes, Ifjú Muzsikás, Quartet B., Amaro Suno, Tükrös együttes, Berecz András és az Ókrös együttes, Anima Sound System, Vertetics Orkestar Najnalig táncház	május 8.	18 ⁰⁰

Utolsó Óra Gála

1999. május 21. 20⁰⁰ Iparművészeti Múzeum
Fodor Sándor "Neti", Palatka zenekar, Ficsor Aladár, Budapesti
zenekar és táncosok, Madecsa Józsefné Tóth Mari (Magyarországi),
Szászvári zenekar, Tímár testvérek (Gyimes), Csizsár Aladár és
zenekara (Marosmeze), Totzsegi András és Tekla (Méta), Eke Péterné (Buzai)
Gyeregyűlönetes zenekar és táncosok

EGON OPEN MDC/ PESTI41

TÁNCHÁZAK NAPJA

1999. május 28-án

az Almássy Téri Szabadidőközpontban
(1077 Bp. Almássy tér 6. tel.: 342-0387)

14.00: konferencia

A TÁNCHÁZAK JELENE ÉS JÖVŐJE

vitavezetők: Halmos Béla és Berán Istrán /elnök: Földiák András

19.00: az Almássy Téri Szabadidőközpont

ÉVADZÁRÓ TÁNCHÁZI MULATSÁGA

házigazda: TÉKA
fellépők: BONGO MEN

KALAMAJKA
MASKARADES
M.É.Z., RILA

PANNÓNIA KLEZMER BAND
TÜKRÖS, TERNIPE
RECE-FICE
ZURGÓ

Támogatók:

Bánhida Security, Napi Magyarország
Népművészeti Egyesületek Szövetsége
Táncművészeti Egyesület

A széki mintától a Táncház Akadémiáig

Berán István

Berán István Martin György-díjas népzeneész, a Táncház Egyesület vezetője, a folkMAGazin tervező-szerkesztője.

Az 1972-ben Novák Ferenc tanítványai¹ által zártkörűen, a „Zene és tánc – úgy, mint Széken” mottóval megszervezett néhány budapesti táncház-klubok² hamarosan rendszeres, mindenki számára nyitott táncház-klubok követték.³ Az így, többé-kevésbé spontán módon kibontakozó művészeti „mozgolódást”⁴ egy sor tényező segítette elő, avagy tette lehetővé. Ugyan a világviszonylatban is kiemelkedő, a magyar nyelvterület szinte egészére kiterjedő hazai néptánc- és népzene kutatás eredményei jórészt már korábban is megvoltak, de eladdig senki nem hitt abban, hogy a faluközösségek, pásztorok által még éppen gyakorolt „népművészet”⁵ átvehető, megtanulható, sőt átélhető olyanok számára is, akiknek felmenői között alig, vagy egyáltalán nem találunk kapcsolatot élő folklórkörnyezettel.

A tudós Martin György és a koreográfus Timár Sándor – mindketten Molnár-tanítványok⁶ – nem csak elképzelhetőnek tartották laikusok bevonását, hanem a módszertani alapjait is lerakták a néptánc tájegységi megközelítésű, anyanyelvi szintű elsajátításának, az akár kevés megtanult eszközzel megvalósítható, stíluson belüli rögtönzésnek. Ugyanakkor szükség volt egy új generációra is, amelynek tagjai felfedezték az addig csak száraz tananyagként úgy-ahogy ismert néphagyományt. Akiknek körében divat lett az Erdély-járás, a paraszting-lajbi-tarisnya viselet. A lazuló diktatúra internacionalista felfogásába pedig jól belefért a Kárpát-medencei folklór interetnikus jellege. Vitányi Iván, a korszak egyik meghatározó kultúra-alkotója a városi táncház megjelenésekor a nyugati beatkultúra egyfajta hazai változataként, „mai budapesti magyar ifjúsági tánc”-ként üdvözölte.⁷

Az első táncház szemléletű műhelyben, a Timár Sándor vezette VDSZ Bartók Béla Táncegyüttesben a zongorára próbálást

és a szerepléseken „népi kamaragyüttes” szolgáltatta kíséretet felváltotta a „parasztenekar”.⁸ Itt valósult meg először a tánc és a zene együtt lélegzése, amely lehetővé tette – színpadi koreográfiába ágyazva – a tájegységi stíluskereteken belüli improvizációt.

Ebből az őskohóból kerültek ki azok a táncos egyéniségek, akik a gomba módra szaporodó táncházakban tanították az érdeklődőket. Ugyaninnen indult a Halmos Bélát és Sebő Ferencet követőkből táncház zenekarok sora.⁹

A kibontakozás döntően az egy-egy zenekar köré szerveződött táncház-klubokban nyilvánult meg, amelyeket főként művelődési és felsőoktatási intézmények, kollégiumok fogadtak be – könnyen kontrollálható¹⁰ – szabadidős tevékenységként. A zuglói Kaszák Klubban a Sebő együttes klubestjei felépítésükkel és komplex közművelődési programjukkal¹¹ mintát adtak a fővárosban és a nagyobb vidéki városokban elinduló rendszeres táncházaknak. Ugyanakkor nem volt ritka a táncházak alkalmi megjelenése összetett ifjúsági rendezvényeken, fesztiválokon sem. Kiemelendő, hogy az úgynevezett „nemzetiségi vonal” az indulástól része a táncházmozgalomnak, némi átjárással a cigány, görög, bolgár, szerb és horvát, illetve magyar tematikájú táncházak között, sőt például a békési archaikus román táncok mintegy beépültek a magyar táncházak táncrendjébe.¹² Elvértve ír, skót, dél-amerikai és zsidó táncházak is megjelennek a kínálatban.

A városi táncházat – Martin és Timár elképzelései szerint – kezdetben némi stilizálás jellemezte. Igyekeztek olyan konstrukciókat¹³ kialakítani, amelyek nem föltétlenül voltak meg egy az egyben a néphagyományban, de alkalmasnak mutatkoztak a befogadásra. Bizonyára ez a koncepció hozzájárult a táncház viszonylag gyors elterjedéséhez. Valamint az is, hogy a Csoóri Sándor által no-

1. A Bihari János Táncegyüttesben táncoló Foltin Jolán, Lelkes Lajos és Stoller Antal.

2. A Liszt Ferenc téri Könyvklubban a Bartók, Bihari, Vadrózsák, Vasas tagjai és Halmos Béla, Éri Péter, Sebő Ferenc zenészek közreműködésével.

3. Ma már gazdag irodalma van a táncházmozgalom genezisének. Bár alapvetően zenei megközelítéssel, de mégis a legteljesebben Jávorszky Béla Szilárd *A magyar folk története* (Kossuth Kiadó, Budapest, 2013) című kötete foglalja össze a városi táncház keletkezéstörténetét, kulcsfiguráit és jelentősebb időszakaszait.

4. Csak később, visszamenőleg vált közkeletűvé a „táncházmozgalom” elnevezés, feltehetően a népművészeti jelenségekre már használatos kifejezések (pl. Gyöngyösbokréta mozgalom, néptáncmozgalom stb.) mintájára.

5. Az idézőjellel arra szeretnék utalni, hogy a folklórban élők – tudományos kifejezéssel: adatközlők – nem tartották föltétlenül művészetnek, ha nótáztak, zenéltek, táncoltak, meséltek, vagy éppen tárgyat díszítettek.

6. Molnár István (1908–1987) tánckutató és koreográfus.

7. Vitányi Iván: *Gondolatok a táncházban*. (Élet és Irodalom, 16. évf., 52. sz. 15. old., 1972. december 23. – https://adt.arcanum.com/hu/view/EletesIrodalomIrodalmiUjsag_1972_2/?pg=414)

8. Értelmiségiek, némi zenei képzettséggel rendelkező fiatalok „vetették rá” magukat az újonnan felfedezett műfajra. A mintát alapvetően a magyar nyelvterület – városi hatásoktól többé-kevésbé elszigetelt – falvaiban a még intenzív táncélet zenei kíséretét ellátó cigányzenekarok szolgáltatták. A zeneművészet csomópontjait (Zeneakadémia, TV, rádió, lemezkiadás, koncertszervezés) uraló potentátok mégis ezt az új típusú formációt lesajnálóan „parasztenekar” néven emlegették.

9. Muzsikás, Virágvolgyi, Jánosi, Téka, Ökrös és mások.

10. A művelődési intézményeket az akkoriban egyértelmű pártirányítás alatt álló helyi Tanácsok, az egyetemi és főiskolai klubokat a helyi KISZ-szervezetek finanszírozták és tartották ellenőrzésük alatt. A Kádár-kor 3T-jéből a táncházakra inkább a „Támogatott”, vagy legfeljebb a „Túrt”, de semmiképpen sem a „Tiltott” kategória volt érvényes, bárhogyan is nyilatkoznak ennek ellenkezőjéről az akkori szereplők közül néhányan. Az persze kétségtelen, hogy – mint minden nyilvános rendezvényt – a táncházakat is megfigyelték és jelentések is készülhettek róluk.

11. Aprók tánca, tánc tanítás, szabad tánc; jeles napok felelevenítése; kézműves foglalkozások; köztes programok más művészeti ágak és humán tudományok képviselőinek közreműködésével.

12. Köszönhetően Timár Sándor eleki és méhkeréki gyűjtéseinek, amelyeken Halmos Bélának is gyakran részt vettek. Az így megismert Kovács Tivadar primás rendszeres vendége lett a táncházaknak, népzenei tanfolyamoknak és folklórfesztiváloknak.

13. Pl. dunántúli, széki, méhkeréki.

A Méta együttes (Gábor Sándor, Berán István, Mucsi Gyula, Salamon Beáta) tánc háza, Józsefvárosi Klub, Budapest (1985.) – Lányi György gyűjteménye

mád nemzedékként aposztrofált ifjúsági népművészeti mozgalommal¹⁴ jeles írók és költők, képző- és iparművészek, építészek és filmesek is szimpatizáltak.

Az első időkben a szakmai utánpótlás képzése a hajdani Népművelési Intézet tanfolyamain és táboraiban valósult meg. A tánc házra szakosodott zenészek és táncosok jó része műkedvelő gyűjtővé is vált,¹⁵ de nem elsősorban a fehér foltok betöltése szándékával. Ennél sokkal fontosabb volt a személyes élmény, a mester-tanítvány viszony átélése. Így az első húsz év tánc házas szempontból úgy írható le, mint az újabb és újabb tájegységek, falvak, vagy akár egy-egy kiemelkedő adatközlő egyéniség tánc- és zenei anyagában való „tobzódás”, specializálódás időszaka.

A tánc házmozgalom második évtizedét 1982-ben az Országos Tánc háztalálkozó és Kirakodóvásár¹⁶ indította. A mintát az erdélyi Székelyudvarhelyen 1978-tól megrendezett hasonló, bár nyilván kisebb léptékű találkozók¹⁷ adták. A magát hatalmi körökben jól adminisztráló színházi rendező, Romhányi László vállalta a szervezést, szakmai oldalról Halmos Béla volt segítségére.¹⁸ A turizmus által 1981-ben elindított Budapesti Tavasz Fesztivál¹⁹ a rendezvényt

elsősorban mint vásárt preferálta. Mindenesetre a Budapest Sportcsarnokban az „I. Magyarországi Tánc ház Találkozó” – az akkor még csak egynapos programjával – egy sikertörténet indulásának, a tánc ház azóta is évente visszatérő, tízezrek által látogatott ünnepe nék bizonyult.

Ekkor zajlott az alapfokú művészetoktatás nagy kísérlete is, amennyiben a szabadidős tanításra berendezkedett zeneiskolai hálózatot komplex művészeti iskolákká alakították. Az ötletgazda Nemes László, a budafoki állami zeneiskola²⁰ igazgatója a képzőművészet, a balett és sok más ágazat mellett a néptáncot is bevonta. Ami országosan is magával hozta a művészeti iskolák népzenei tagozatainak megalakulását, bár az intézményes népzenei (és néptáncos) pedagógusképzés még éveket váratott magára.

A rendszerváltásig, sőt egy ideig még azon túl is, a rendszeres tánc házak klasszikus klubformában remekül prosperáltak. A fővárosban szinte a hét minden napjára esett tánc ház, amelyeknek tematikáját a zenekarok és tánctanítóik laza közössége egyeztetette egymással. Néhány tánc ház akár egy-két tájegység anyagával is képes volt törzsközönségét bevonni.²¹ A vidéki nagyvárosok tánc há-

14. Bodor Ferenc (szerk.): *Nomád nemzedék. Ifjúság és népművészet Magyarországon, 1970–1980.* (Népművelési Intézet, Budapest, 1981.)

15. A fő csapásirányt jelentő erdélyi gyűjtőutak legfőbb segítője és kiindulópontja sok évtizeden át Kallós Zoltán volt.

16. <http://tanchaztalalkozo.hu>

17. Könczei Csongor: *A 35 éves erdélyi tánc ház rövid történelmi áttekintése.* In: *Az erdélyi magyar táncművészet és tánctudomány az ezredfordulón II.* (Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár, 2014.)

18. K. Tóth László: *Az első Tánc háztalálkozó emlékei.* (folkMAGazin, 2011/2., 3. o. – https://issuu.com/folkmagazin/docs/mag11_2/3)

19. A Budapesti Tavasz Fesztivál nem indulhatott volna el a legfelsőbb pártvezetés engedélye nélkül. Maga Aczél György, az Országos Közművelődési Tanács elnöke, a kultúra terén megfellebbezhetetlen döntési jogkörrel bíró MSZMP pártvezető hagyta jóvá a fesztivált, mondván: „Ha a turizmusnak van rá pénze, hát legyen!” (https://turizmusonline.hu/belfold/cikk/elhunyt_lengyel_marton)

20. Később Nádasdy Kálmán Alapfokú Művészeti Iskola.

21. Pl. a Marczibányi téri Guzsalyas tánc ház a Tatros, Szegony, Somos, Fanfara Complexa által játszott moldvai és gyimesi táncanyaggal.

„I. Magyarországi Táncház Találkozó”, Budapest Sportcsarnok, 1982. március 28.

Fotó: Szalay Zoltán / Fortepan

Nagyecsedí cigány táncok (Fitos Dezső és Kocsis Enikő, Khamoro Band), Táncházas Éjszakája
Fonó Budai Zeneház (2021.) – fotó: Orbán Miklós

zai pedig főként olyan táncgyűttesek köré szerveződtek, amelyek munkájában már létjogosultságot nyert a táncázás szemléletmód. Az amatőr néptáncgyűttesek vezetői egyre inkább az új gondolkodású szakemberek köréből kerültek ki, így lassan általánossá vált a táncázón mint módszeren alapuló gyakorlat, csak éppen a nyilvános táncház-klubokhoz képest jóval intenzívebb formában. Ez a kétségkívül pozitív folyamat azonban apránként elszívta a hétköznapi táncházakba járók jó részét. Akik – a korábbi helyzethez képest – most már nem csak a táncházban jutottak hozzá eredeti táncanyaghoz, hanem a gyakran élő zenével kísért táncgyűttesi próbákon is. Mások pedig, akik nem vágytak színpadi szereplésre, a táncházba járás helyett (vagy mellett) néptáncanfolyamokra iratkoztak be, amelyeket többnyire szintén táncázás tantervű tartottak, általában gépzenere.

A kilencvenes évek végére a táncvárosi repertoár az egyre mélyebb specializálódás következtében annyira kiszélesedett, hogy „közönséges földi halandó”, azaz nem szakmabeli számára szinte követhetlenné vált. A fentebb említett jelenség – miszerint a korábbi „generál” dunántúli, mezősi, székelyföldi, Küküllő menti stb. zenéket és táncokat az egymástól néha nehezen megkülönböztethető helyi variánsok²² váltották fel – megnehezítette az újon-

nan bekapcsolódó, önfeladten táncolni vágyók dolgát. Nem biztos, hogy az éppen hallható zene hovatartozását pontosan fölismerték, s az egyik táncházban megszerzett táncstudás sem volt mindig hiánytalanul használható a másokban.

Az ezredforduló környékén főiskolai szintre emelkedett a néptánc–színházi táncművész szak,²³ és az addig „csak” tanárképző főiskolán megszerzhető népzene-tanári diploma²⁴ lassanként a Zeneakadémián is elérhetővé vált.²⁵ Az akár PhD-szintű tánc- és zeneoktatással, a Hagyományok Háza megalapításával²⁶ a spontán mozgalmi jelleg végérvényesen intézményes formákká alakult, amelyek sokak számára vonzó életpályát is jelenthetnek.

E kétségtelenül előremutató fejlemények közepette a klasszikus táncház-klubok kissé visszaszorultak, főleg a magyar páros táncok tematikájával rendelkezők. Pedig a táncázás felfogásban táncolni tudók rétege nemhogy csökkent volna, hanem inkább megnövekedett, elsősorban a gyermek, ifjúsági és felnőtt táncgyűttesek gyarapodásának köszönhetően. (Gondolhatunk például a Táncház-találkozó impozáns, több ezres küzdőtéri táncházaira.) Az intenzív-é váló és bővülő felsőfokú népzeneiskolák²⁷ következtében egyre több helyen indult be az alap- és középfokú népzeneoktatás, illetve számos táncázás szemléletű zenekar alakult meg azzal a cél-

22. Jó példa erre az erdélyi Mezőség a táncázás gyakorlatban legismertebb településeivel: Bonchida, Válaszút, Ördögösfüzes, Magyarpalatka, Magyarszovát, Vajdakamarás, Buza, Feketelak, Nagysajó stb. (A szintén ide tartozó Szék a városi táncház kezdetétől önálló táncrendként szerepel.)

23. 1998. (Az intézmény – vele a néptáncoktatás – 2017-ben egyetemi rangot kapott.)

24. A Bessenyei György Tanárképző Főiskola (ma Nyíregyházi Egyetem) 1992-ben indította be az ének-zene-népzene tanár szakot, amelynek levelező tagozatát sok, addig lényegében képzés nélkül tanító gyakorló népzene-sz is elvégezte. (Magam például egyszerre voltam a nappali tagozatosok egyik hangszeres gyakorlatvezetője és a levelező tagozat hallgatója.)

25. A Zeneakadémián 2007-ben, Batta András rektori idejében indították el a népzenei képzést.

26. Rockenbauer Zoltán: *Alapító Okirat*. (folkMAGazin, 2001/2. 8. o. – https://issuu.com/folkmagazin/docs/mag01_2/8)

27. Bolya Máttyás-Fügedi János: A magyar népzeneiskolák szakterületi megújítása és a képzési szintek szerinti harmonizációja. (https://issuu.com/mta-zti/docs/bolya_matyas--a_magyar_nepzeneszkpez)

Aprók Bálja, Táncháztalálkozó (2019.) – fotó: Orbán Miklós

lal, hogy legfőbb tevékenységként néptáncgyűttesek zenei kíséretét lássa el.

Azt mondhatjuk, hogy a városi táncház az utóbbi két évtized során is rugalmasan követte a változó igényeket. A megmaradt, egy-egy patinás zenekarhoz köthető,²⁸ vagy éppen a tanfolyami jellegű előtérbe helyező,²⁹ illetve monotematikus táncház-klubok³⁰ mintegy az első befogadó lépcsőként funkcionálnak. Ezekben már jóval kevesebb érvényesül a „népművelői attitűd”, azaz ritkábbak a köztes programok. Miközben a műfajilag vegyes merítéssel dolgozó szórakozóhelyek is gyakran rendeznek nagy tömegeket vonzó táncházakat, akár világzenei koncerteket követően,³¹ addig új jelenség a hol ilyen, hol olyan vendéglátóhelyen felbukkanó élő zeneszínház, amelyben nemhogy ismeretterjesztés zajlana, még tánctanítás sem szükséges a jó hangulathoz.

A táncház jelentéstartalma tehát lényeges átalakuláson ment keresztül, azaz a fizikai objektumhoz köthető táncházfogalom egyre inkább átadja helyét a „táncház mint módszer” értelmezésnek. Ennek jegyében a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság Csonka-Takács Eszter vezetésével 2010-ben belevágott, hogy Magyarország nevében fölterjesszék a táncház módszert a legjobb megőrzési gyakorlatokat összegyűjtő UNESCO-regiszterbe.³² A széleskörű szakmai és társadalmi egyeztetések közepette megvalósuló munkába a Táncház Egyesület is bekapcsolódott, más intézmények, civil szervezetek és táncázás közösségek képviselőivel egyetemben.³³ A folyamat során nyilvánvalóvá vált, hogy a városi táncház szubkulturális jelenségként, leginkább módszerként írható le, amelynek sokféle megvalósulási módja lehetséges, beleértve a klasszikus tánc-

ház-klubokat, alkalmi táncházakat, tanfolyamokat, táncházklubokat, kisebb és nagyobb rendezvényeket, sőt még az általánosan meghonosodott táncázás szemléletű táncgyűjtési gyakorlatot is ide sorolhatjuk. Az időközben hungarikummá is nyilvánított táncház módszer a népművészet szellemi ágazatainak szinte mindegyikében tetten érhető lett, s a gyakorlati tapasztalatok eredményei a tudományos, a művészetoktatási és a köznevelési területeken is megjelentek.

A táncházmozgalom kibontakozása jelentős hatást gyakorolt a diaszpórára is. Egyfelől gyakran jönnek közülük hosszabb-rövidebb időre „haza”, hogy a Kárpát-medencében és Moldvában tartott eseményeken, tánc- és zenei táborokban szívják magukba a táncázás szemléletét és tudást. Másfelől a legjobb anyaországi táncosok és zenekarok rendszeres meghívásával, magyar tematikájú táncházklubok megrendezésével végérvényesen ebbe az irányba tolódott a külföldi magyar közösségek néptáncos-népzenei élete, táncgyűjtéseik munkája Nyugat-Európában, Ausztráliában és Új-Zélandon, Észak- és Dél-Amerikában egyaránt.³⁴ Az sem mellékes, hogy Szlovákiában³⁵ és Lengyelországban³⁶ a magyar modell alapján indult meg a saját néphagyományokra épülő táncházmozgalom.

A táncház körüli változások sora a legutóbbi tíz évben sem állt meg. A legfájdalmasabban érint mindannyiunkat a mértékadó tudós nemzedék utolsó tagjainak eltávózkodása és a nagy formátumú adatközlő egyéniségek számának végzetes megritkulása.

Ugyanakkor a közmédiában hosszú pangást követően zajos sikert arattak a „Fölszállott a páva” televíziós tehetségkutató 2012-ben indított évadai, s 2016-ban ugyancsak új szintet hozott a Dan-

28. Pl. a Muzsikás együttes gyerektáncháza az FMH-ban.

29. Pl. a szerdai és pénteki táncházak a Fonóban; a Hagyományok Háza hétvégi táncházsorozata.

30. Pl. Tázló-klub az Eötvös 10-ben; Kóketánc a Nemzeti Táncszínházban; „Kolo” délszláv táncház a Ferencvárosban; Guzsalyas a Marczibányi téren; Moldvai csángó és gyimesi táncház az FMH-ban. (Lásd bővebben: <http://tanchaz.hu/index.php/hu/tanchazak>)

31. Pl. a fővárosban a Kobuci Kert, vagy a Budapest Park.

32. Csonka-Takács Eszter (szerk.): *A táncház módszer mint a szellemi kulturális örökség átörökítésének magyar modellje.* (Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 2011.)

33. Lásd <http://tanchaz.hu/index.php/hu/a-tanchaz-modszer>

34. Kovács Norbert „Cimbi” kezdeményezésére 2011-től a pandémia kitöréséig a Táncháztalálkozó szívmelengető programrésze volt a „Minden magyarok tánca”, amelyen évente több száz külföldi, többé-kevésbé magyar származású táncos és zenész vett részt. A „produkciójuk” nem állt másból, mint egy előre megbeszélte tájegység zenei folyamatára való szabad, rögtönzött táncból.

35. Kupec Mihály: *A táncház múltja és jelene Felvidéken.* In: „Meg kell a búznak érni” – A magyar táncházmozgalom 40 éve. Halmos Béla – Hoppál Mihály – Halák Emese (szerk.) 124. old. (Európai Folklor Intézet, Budapest, 2012.)

36. Brzeziński, Szymon: *Táncházmozgalom Lengyelországban.* Uo. 184. old.

*Moldvai táncok (Fülöp Attila, Papp Eszter; Szigony zenekar),
Táncházak Éjszakája, Fonó Budai Zeneház (2021.) – fotó: Orbán Miklós*

kó Rádió profiljának nép- és világzenei irányú kiterjesztése Eredics Gábor csatornaigazgatói kinevezésével. A támogatási rendszerben előbb a Halmos Béla Program egészítette ki 2016-tól az NKA Népművészet Kollégiumát, majd az önálló Csoóri Sándor Alap 2017-től nagyságrendi ugrást hozott.

Intenzívebbé vált a népművészeti szervezetek fóruma, a MA-NÉTA³⁷ működése is. Szintén ezen időszak fejleménye a Hagyományok Háza Hálózat kiépülése, amely a környező országok magyarul területein fejt ki tevékenységét. Nemrégiben a Hagyományok Háza³⁸ és a zeneakadémiai Népzene Tanszék³⁹ élén is vezetőváltás történt, ami mindkét esetben bizonyosan többet jelent generációváltásnál.

A táncházmozgalom jubileuma közeledtével ismét Sebő Ferenc volt az, aki hógolyót gurítva elindította a lavinát. Ő említette meg 2021 őszén a Timár Sándor munkásságát bemutató kiállításon, hogy még mindig vannak publikálatlan fotók, lappangó szövegek, csak szűkebb körben ismert dokumentumok, amelyekkel kezdeni kellene valamit. A bekövetkező események motorja magától értetődően a Táncház Egyesület lett, s először – egyeztetés eredményeként⁴⁰ – a jubileumi könyv koncepciója rajzolódott ki. El is indítottuk anyaggyűjtő kampányunkat médiafelületeinken és a táncház közegben ma is működő „csepűrádió”, azaz szájról szájra terjedően. Sok táncház személyiség megtisztelő érdeklődését sikerült fölkeltenünk, s 2022 márciusára a világ minden tájáról érkeztek küldemények. Ezzel párhuzamosan a Hagyományok Háza folklórdokumentarista részlege Árendás Péter vezetésével szintén munkába lendült, hogy a „Táncház 50” témájához illő interjúkat,

képeket, hajdani plakátokat válogassanak az általuk kezelt Táncház Archívum anyagából. Az így összegyűlt szemelvényekből nemcsak a kötethez⁴¹ szemelgettünk, hanem impozáns vándorkiállítás is készült Farkas József szerkesztésében, amelynek bemutatását – a nyomtatott és e-book formában is megjelent könyvhöz hasonlóan – szintén az első budapesti táncház⁴² ötvenedik évfordulójára időzítettük. A terjedelmes anyag arra érdemes további részét az e célra létesített weboldalon⁴³ tesszük közzé, ahol a Liber Endre által eredeti gyűjtésekből összeállított zenei album is meghallgatható. Ugyancsak ezen a portálon gyűjtjük és tesszük közzé folyamatosan a táncház jubileumához kapcsolódó híreket. Köztük konferenciák, szakmai fórumok, könyvbemutatók, a vándorkiállítás tucatnyi helyszíne, műsorok és rendezvények sokasága egyaránt megtalálható.

A pandémia okozta nehézségek a táncház világát is erőteljesen érintették, így például 2020-ban és '21-ben sem volt lehetséges a Táncháztalálkozó szokásos megrendezése. A szükségből mégis sikerült erényt kovácsolni, hiszen a „Táncháztalálkozó Országszerte” rendezvénysorozat sikere minden várakozásunkat felülmúlta, köszönhetően a több tucat helyi táncház gócpont odaadó közreműködésének. És nem maradtak el az olyan nagy léptékű táncház események sem, mint a Táncházak Éjszakája, vagy a Táncház Akadémia⁴⁴ alkalmai.

Története első fél évszázadában a városi táncház mélyen beágyazódott a magyar és az egyetemes kultúrába. Az új generációk érdeklődése és a rugalmasság, amely a táncházmozgalom alkalmazkodóképességét mindig is jellemezte, reményt adnak arra, hogy a táncház ilyen vagy olyan formában továbbra is fennmarad. ■

37 Magyar Népművészeti Tanács: Folklorfesztiválok Magyarországi Szövetsége, Örökség Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Népművészeti Egyesület, Martin György Néptáncszövetség, Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, Népművészeti Egyesületek Szövetsége, Táncház Egyesület és állami intézményként a Hagyományok Háza.

38 Kelemen Lászlót Both Miklós követte a főigazgatói székben.

39 Richter Pál után Bolya Mátyás lett a tanszékvezető.

40 Az „agytröszt” munkájában jómagam meghívására leendő szerkesztőként Jávorszky Béla Szilárd, valamint Balogh Balázs és Fülemlé Ágnes (ELKH Bölcsészettudományi Kutatóközpont), Both Miklós (Hagyományok Háza), Liber Endre (NKA Halmos Béla Program), Mihályi Gábor (Magyar Művészeti Akadémia) és Sebő Ferenc vett részt.

41 Jávorszky Béla Szilárd (szerk.): *Táncház 50 – Történetek a táncházmozgalom fél évszázadából*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2022.

42 1972. május 6., Budapest, Liszt Ferenc téri Könyvklub.

43 <http://tanchaz50.hu>

44 <http://tanchazakademia.hu>

Fodor Sándor „Neti”, Éri Péter, Ökrös Csaba (1980-as évek) – fotó: Kása Béla

*Varga Zsuzsanna, Blága Károly „Kicsi Kóta” és a Zerkula zenekar
XXVIII. Táncjátálkozó „Halljunk szót...!”, 2009. április 3. – fotó: Kárpáti Zsuzsanna*

Dudások május elseji felvonuláson (Nagy Balázs, Juhász Zoltán, ifj. Csoóri Sándor, Lányi György, Adorján István, Budapest, 1980-as évek) – Lányi György gyűjteménye

Lindri együttes – A táncházmozgalom húszéves jubileuma, Almássy téri Szabadidőközpont, Budapest (1992.) – fotó: Hála József

ifi

Hogy legyen egy jó lapod!

Megrendelhetőek a kiadó címén:

929 01 TASHY Agrotrade
Dunajská Streda
Hlavná 23
Tel.: 0909 263 59

... és mások

GÉNIUSZ

Szlovákia
első magyar rejtélyújsága
OKTÓBER KÖZEPÉTŐL
a standokon!
A rejtvények humorral, szórólátással
és interjúkkal
készülnek.
Bogár Béla, Pa-Dó-Dó, Török Mari
32 oldal, színes borító!

Csak 16 forint!

VI Szlovákiai Táncszalálokzó

• Stretnutie milovníkov tanečného folklóru

Főrendező - Hlavný usporiadateľ

Szlovákiai Magyar Folklórverseny - Folklórne združenie Maďarov na Slovensku

1995. október 21.
Komárom

21. október 1995
Komárno

Társrendezők
Spolusporiadatelia

Elyés Közalapítvány-Budapest,
Művelődési és Köznevelési Minisztérium
Etnikai és Nemzeti Kisebbségi
Főosztálya-Budapest, Nemzeti Kulturális
Alap-Budapest, Komárom városa,
VMK-Komárom, Magyar Kulturális
Központ-Pozsony,
Csemadok OV-Pozsony,
Ifjú Szlovák MME Pozsony
Támogatók - Sponzori:
Pro Minoritate Alapítvány-
Budapest, Garabonciás
Folklór Egyesület-Dél-
Komárom, a budapesti
Honvéd Egyesítés,
Célestiaia kft.-Mátos,
N.C.N. Metabond-
Pozsony, Vax Nova Rt.-
Új Szt-Pozsony,
Szerkesztő I.p.-
Komárno

BÉLA-RÁL

táncszalálokzó

Halmos Béla
50. születésnapja
alkalmából

Almássy Téri Szabadidőközpont
1996. május 31. 19.00

Közreműködnek:

AGÓCS Gergely, BARTÓK Táncegyüttes, DON BOGAR együttes,
DÜVÖ együttes, EGYSZÓLAM együttes, GALKÓ Balázs, JORDÁN Tamás,
KALAMAJKA együttes, KALÁKA együttes,
KALLÓS Zoltán, KALYI JAG együttes, MUZSIKÁS együttes,
ÓBUDAI Népzenei Iskola, SEBESTYÉN Márta, SEBŐ Ferenc,
TATROS együttes, TÉKA együttes, TÜKRÖS együttes,
VUJICSICS együttes, ZSURÁFSZKI Zoltán ....

Szerkesztő: Várnecz András

A belépés díjtalan!

1995. 10. 21.

PRODUKCIÓ

Merre tovább, táncházmozgalom?

Both Miklós

Both Miklós Magyar Arany Érdemkereszttel kitüntetett, kétszeres Fonogram díjas és Budai-díjas zeneszerző, előadóművész, a Polyphony Project ukrán zenefolklór kutatására alakult csoport alapítója, 2021-től a Hagymányok Háza főigazgatója.

Kallós Zoltán és a magyarlónai zenekar (Ádám Béla prímás, Kovács Simon „Buráló” prímás, Farkas János brácsás, Kovács György kisbőgős, 1970-es évek) – Kallós Zoltán gyűjteménye / Hagymányok Háza

A népzene, néptáncot kedvelők és művelők körében 2022 a jubileumok éve. Ötvenéves a táncházmozgalom, hetven éve alakult a Magyar Állami Népi Együttes, húsz éve a Hagymányok Háza, tizenöt éve indult el a népzenei képzés a Zeneakadémián, a nagy népzene-kutatóink évfordulóiról nem is beszélve.¹ Az emlékezés hangjai változatos szőlőkbe rendeződnek: nosztalgikus történetírás, sikerek és kudarcok, társadalmi folyamatok és szocialista kultúrpolitika, elmélet és gyakorlat, az intézményesülés kérdései stb. Sokáig folytathatnám a sort. Úgy érzem, hogy a negyvenes generáció tagjaként a jövő kérdéseivel tudnám legjobban kiegészíteni ezt a sokszólamúságot. Az elmúlt ötven év eredményei milyen kulturális szintereken jelennek meg ma? Milyen szereplők mozgatják ezeket a folyamatokat? Milyen hívószavak működnek a kultúrát hordozó generációknál ma? Összeegyeztethetők-e a kultúrafogyasztási szokások a táncházmozgalom korai célkitűzéseivel? Nincs min-

dig azonnali válasz, de biztos vagyok abban, hogy ezeket a kérdéseket bátran fel kell tennünk. Álljon itt néhány, tisztelegve a jubiláló táncházmozgalom egyedülálló eredményei és hagyományai előtt.

A népművészeti revival mozgalmak résztvevői az elmúlt évtizedek alatt differenciálódtak és ma már viszonylag jól körülhatárolható csoportokat alkotnak. Ezek a csoportok eltérő eszközökkel, célokkal és érdekekkel rendelkeznek, három nagy halmazuk a *kutatók*, az *előadók* és a *szervezők*. A XX. század közepétől a *kutatók* a tudomány módszertanának segítségével ismertették meg a városi emberekkel a – jellemzően falvakban – még élő népművészetet. A korabeli viszonyok ismerete segít megérteni, hogy e szakemberek eredeti szándéka nem az volt, hogy a városiak megtanulják a kutatásuk tárgyát. A második típus az *előadó*, aki a tudományos eredményeket felhasználva megtanulja és – amatőr vagy professzionális attitűddel – használja a folklórelemeket, akár zenészként, tán-

1. Kodály Zoltán (140 éve született, 55 éve halt meg), Lajtha László (130 éve született), Martin György (90 éve született), Szenik Ilona (95 éve született), Veress Sándor (115 éve született, 30 éve halt meg), Volly István (115 éve született, 30 éve halt meg) stb.

cosként, mesemondóként, vagy kézművesként. A harmadik típus pedig a *szervező*, aki népművészettel foglalkozó intézményeket, kiadókat, fesztiválokat, klubokat és szervezeteket működtet.

Ezeket a csoportokat és funkciókat természetesen nem könnyű szétválasztani. A mozgalom korai szakaszára volt jellemző, amikor egy ember több – akár mindhárom – területhez kapcsolódó feladatot elvégzett; ennek hatása a mai napig érzékelhető. A mozgalom óriási sikere, hogy mára hatalmas a kulturális kereslet a műfaj iránt. Ennek köszönhető, hogy az egyre komplexebbé váló rendszerben természetes módon indult meg a szakosodás folyamata. Ennek a változásnak egy jól megfogható eleme, hogy az e három szereplőtípus mögött felhalmozódott tapasztalatok és megélt szándékok olykor eltérő vágyakban és célokban öltöttek testet, tovább gazdagítva a mozgalmat.

Az elmúlt évtizedekben a mozgalom körül egyre jelentősebb piaci és állami források jelentek meg, amelyek érzékelhetően hatással voltak a közönség igényeinek változására is. Ebből is következett az *előadók* és a *szervezők* csoportjaiban létszámbeli robbanás, míg a területet érintő *kutatók* számában messze nem következett be ilyen számú növekedés. Ráadásul a hanghordozók, majd később az internetes adatbázisok jelentős számban váltak a publikum számára elérhetővé, amelynek hatására nagy mennyiségű folklór forrásanyag került ki a tudományos intézetek zárt archívumaiból, tovább gyengítve a tudomány szereplőinek kiemelt pozícióját a mozgalomban.

Nem kérdés, hogy a *kutatási* szegmens a jövőben fokozottabb támogatásra szorul és integrálódnia kell. Mivel az *előadói* és a *szervezői* oldal is referenciapontnak tekinti a Hagyományok Házát, fontos feladatunknak tekintjük a kutatás hatékonyabb támogatását, magasabb színvonalon elvégzett tudományos – a területek között

ti tapasztalatcserét segítő – szakfeladatokat várva. Ez azt is jelenti, hogy érdemes újragondolni a mozgalom és a tudomány kapcsolatát. Az elmúlt évtizedek alatt a folklórral foglalkozó tudományágakban – itthon és külföldön egyaránt – több tekintetben szemléletváltás történt. Az így újraértelmezett fogalmi háló – például az örökség, a hagyomány, a folklór, a folklorizmus fogalmai – komoly kihívások elé állítják a mozgalom saját, bejáratott narratíváiban mozgó önmeghatározási kísérleteit. A mozgalom – identitása szerint is – szoros kapcsolatban állt a tudomány aktuális áramlataival. Stratégiai fontosságú az az értelmiségi réteg, amely mindig képes ezt a kapcsolatot fenntartani és ápolni.

Érdekes jelenség számomra, hogy számos *előadó* és *szervező* örömteli eredménynek gondolná a tudomány leválását a mozgalomról. Bizonyos szempontból érthető az álláspontjuk, hiszen az egyre inkább szakosodó *előadók* mind jobban a közönség kortárs igényeinek szeretnének megfelelni, a *szervezőket* pedig az élesedő verseny készíti arra, hogy fenntartható bevételt és nézőszámot produkáljanak. Hasonló folyamatok figyelhetők meg az intézményesült svéd, finn, vagy skót népművészeti szcénában is: kiinduló pontként esetleg figyelembe veszik a forrásanyagot, de a hangsúly az egyén művészi önkifejezésén, az új utak keresésén van. Ezen országok nyitása az alkotás felé nem véletlen. Ők korábban szembesültek azzal, hogy elfogytak a klasszikus népzene gyűjtés alanyai, azok az énekesek, zenészek és táncosok, akikre a mozgalom épült. Arra a felismerésre jutottak, hogy újabb „felfedezéseket” már nem a terepen, hanem az alkotásban találhatnak, így biztosítva a műfaj folyamatos megújulását.

Ennek a szemléletnek a magyar revivalben alig érzékelhető a hagyománya. A magyar táncmozgalom különlegessége – szem-

A 2018-ban felújított Budai Vigadóban szombatoként táncházba várják a közönséget.

Fotó: Dusa Gábor / Hagyományok Háza

Erdélyi Táncháztalálkozó – Székelyudvarhely (2018.) – Fotó: Farkas József

ben a többi ország népművészeti revival mozgalmával – hogy a forrásanyag mély ismeretéből építkezett; ezt olyan közös értéknek érezzük, amely kapcsán egyetértés van; ez kell, hogy az alapját szolgálja a jövőben is a működésünknek.

Azonban azokat az alkotói tereket, amelyek ezeket a tudáselemeket felhasználják, nem járulékos mellékhatásokként kell kezelnünk, hanem helyet kell adnunk számukra, beleillesztve a rendszerbe. Gondoljuk csak a máig ikonikus Muzsikás, Vízöntő, vagy Kolinda lemezeknek a mozgalomra gyakorolt hatására, amely albumokon egyszerre jelent meg a hiteles forrásismeret és a kiemelkedő minőségű alkotói teljesítmény. De hozhatunk példát a komolyzene területéről is: egyazon intézményben nevelik az olyan „hagyományörzőket”, akiknek életműve például a bécsi klasszikusok darabjainak magas szintű interpretációjában teljesedik ki, míg mások – a „hagyományos anyag” ismerete mellett – zeneszerzővé válnak. Egy struktúrában kapnak helyet, egy közösség különböző ágainak tekintik magukat, így a *műveltség* (a dologról való tudás) és az *alkotás* egymást segítve fejlődhet.² Tehát a mozgalomnak akkor nő az ereje, ha az itt összegyűlt kulturális elemeket sokan használják az alkotói terekben is. Ez pedig visszahat: a témából merítkező sikeres kulturális innovációk nagyobb láthatóságot generálnak, így a népművészetről érdeklődők száma is növekszik. Minél mélyebb és sokrétűbb ismeretünk van egy kulturális jelenségről, az annál nagyobb potenciált jelent a kreatív társadalmi hasznosításban is. Tehát – a működés egészét tekintve – mindkét típusú megközelítésre szükség van.

A felvetett kérdések megvitatására, úgy vélem, most érkezett el az idő. A táncházmovement első ötven éve az iskolateremtésről szólt, amelynek kezdeti *communitas* állapotából az évtizedek alatt központi vezérelvként emelkedett ki a „mentsük meg” filozófiája. Mára archívumainkban hatalmas forrásanyag gyűlt össze, amelynek értelmezésében számos jó minőségű szakirodalom nyújt segítséget. Jelentős eredményeket értünk el a civil és az intézményi keretek megalkotásában, illetve a jogszabályi környezet alakításában is. Ki hitte volna, hogy egy falusi zenekar 1970-es pillanatfelvételeit fogják játszani 2022-ben a Felvidéktől a Vajdaságig, kiemelt állami ünnepeken vagy éppen füstös belvárosi kocsmákban?

Mindez jól mutatja, hogy – az elmúlt ötven év kitaró munkájának köszönhetően – a táncházmovement alap gondolatai és értékei helyet kaptak a magyar kultúra nemzeti rétegében is. Teljesen természetes, hogy e folyamatokban részt vevő kulcsszereplőknek néhány ponton lehet hiányérzete, de bátran kijelenthetjük, hogy – nemzetközi viszonylatban is – a táncházmovement ötvenéves története egy sikertörténet. Vajon mit hoz a jövő? Mi lesz a következő fél évszázad feladata? Mi fogja vezetni az emlékező tollát 2072-ben? Figyelemmel kísérve a mozgalom természetes változását, biztosan számíthatunk új témák megjelenésére a jövőben. Amellett, hogy továbbra is hangsúlyosan kell támogatnunk a meglévő forrásanyag feltárását, újra kell gondolnunk az adatközlő fogalmát, s olyan feladatokkal kell bővítenünk, mint a mozgalomkutatás megerősítése, más országok népművészeti revival mozgalmával való kapcsolataink kiépítése, valamint az alkotói terek rendszerbe illesztése. ■

2. Itt érdemes megjegyezni, hogy a modern hermeneutika már évtizedekkel ezelőtt felhívta a figyelmet a *műveltség-alkotás* komplementer viszonyára. Erre hivatkozva javasolja például Gadamer a Carlos Kleiber által vezényelt Beethoven-szimfónia előadásait *újraalkotásnak* nevezni, tekintve hogy minden alkalommal újabb értelmezések (*subtilitas explicandi*) és alkalmazások (*subtilitas applicandi*) kerülnek a műbe, amelyek hozzájárulnak a karmester műveltségének (dologról való tudásának) bővüléséhez (Hans-Georg Gadamer: *Igazság és módszer*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1984.).

Kallós Zoltán 60. születésnapján Sebestyén Mártával táncol, fotózza őket Korniss Péter (Vácrátót, 1986. március 26.) – Kallós Zoltán gyűjteménye / Hagyományok Háza

Fodor Sándor „Neti”, Ökrös Csaba, Molnár Miklós, Szomjas György; jobbról: Csatai László „Csidu”, Varjasi Tibor Fonó Budai Zeneház, Budapest (2000 körül) – fotó: Halmos Béla

Téka tábor, Nagykálló-Harangod (1980-as évek) – Téka Archívum / Hagyományok Háza

Csoóri Sándor költő, táncházasok körében (1984.) – fotó: Szalay Zoltán / Fortepan

Farsangi mulatság az Almássy téri Téka táncházban (1980-as évek) – Téka Archívum / Hagyományok Háza

*Hamar Dániel, Lányi György, ifj. Csoóri Sándor, Sipos Mihály, Szabó István „Kávés” (széki primás)
I. Táncháztalálkozó, Budapest Sportcsarnok, 1982. március 28. – Lányi György gyűjteménye*

*Magyarpéterlaki zenekar (Csiszár Aladár prímás, Buta József cimbalmos, Ponci Gyula brácsás, Ötvös János bőgős)
Kalamajka táncház, Budapest, V. Molnár u. 9. (1990.) – fotó: Halmos Béla*

Táncház a Budapest Parkban (2019.)

TÁNC HÁZ EGYESÜLET
DANCE HOUSE GUILD
BUDAPEST HUNGARY

A „Fölszállott a páva” televíziós tehetségkutató egy mozzanata (2014.)

Fotó: Gálos M. Samu / MTVA

XXXVII. Országos Táncszünet és Kirakodóvásár
Papp László Budapest Sportaréna, 2018. április 14. – fotó: Majnik Zsolt

2022 • XXIX. évf. • XIX. különszám

FOLKMAĞAZIN

Ára: 1600 Ft
Előfizetőknek: 800 Ft

nka
Nemzeti Kulturális Alap